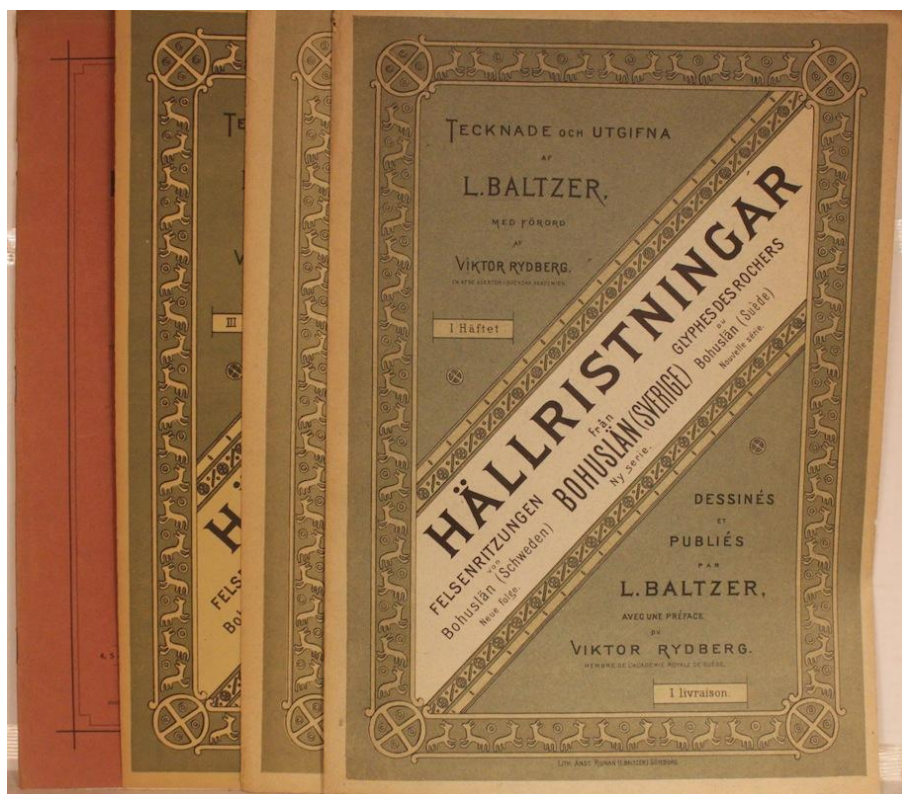

VIKTORIANA

elektroniska nyheter från Viktor Rydberg-sällskapet
2014:1 (mars)

Osamlade skrifter (forts.)

Vilken skrift med Rydbergs namn på omslaget betingar högst pris på antikvariaten? Svaret ser ni ovan. Teckningsläraren Lauritz Baltzer i Göteborg gav 1881-1908 ut ett pionjärverk om Bohusläns hällristningar i tjugoen häften, med förord av Viktor Rydberg; det vackra exemplaret ovan finns just nu till salu på Centralantikariatet för 9.000 kronor. Förordet, som i manuskript omfattar elva sidor, skrevs sommaren 1880 på Stenungsön i Bohuslän, under det som borde ha varit Viktors första semester tillsammans med Susen (de hade gift sig föregående vår, men någon bröllopsresa hade det då inte funnits tid till, eftersom han var upptagen med en avhandling om de yttersta tingen). Texten ingår inte i de samlade skrifter som Warburg sammanställde, antagligen för att den riktade sig till en vetenskaplig publik.

Traditionalismen i Vapensmeden

I senaste numret av vår tidskrift lovade vi att publicera Stig Håkansons avhandling från 1938, *Traditionalismen i Viktor Rydbergs Vapensmeden*, på nätet. Det blev lite försenat, men nu är den på plats; man når den via innehållsförteckningen till Veritas 28. [Direktlänk finns här.](#)

Om novellers längd

Ett av Håkansons resultat är att *Vapensmeden* från början anlades som en novell, men att den under arbetets gång växte till en roman (se Andreas Hedbergs uppsats i senaste numret av *Veritas*). Frågan är bara vad som menades med ordet ”novell”. Något som även Barbro Ståhle Sjönell brottas med i sitt försök att sammanställa en lista över svenska noveller 1810-1829 (”Det tidiga 1800-talets svenska novellistik. Publikationssätt och novelltyper”, i *Tidskrift för litteraturvetenskap* 2013:2 s. 5-15). Hon diskuterar olika försök till definitioner, pekar på att novellen ofta karakteriserades i relation till romanen, nämner att den ofta ansågs behandla ett mer begränsat tidsavsnitt och ha en mer koncentrerad handling än en sådan, men landar slutligen i ”omfångskriteriet” som en nödlösning: ingen av de texter från tiden som själva kallade sig noveller når upp till tio tryckark (160 sidor).

Vilka av sina verk karakteriserade Rydberg som novell? *Singoalla* (136 sidor i *Aurora* 1857, 116 i första bokupplagan 1865) är det kanske mest kända exemplet. *De vandrande djäkne* hade, när den gick som följetong 1856, genrebeteckningen ”bondhistoria”, men när han 1875 listar sin produktion för Otto Borchsenius betecknas den som novell; den första bokversionen (1896) omfattade 148 sidor. 1875 diskuterar han *Klosterbrodern*, en planerad novell i Singoallastil, med Albert Bonnier; omfånget uppskattas till dubbelt mot *Romerska sägner* (som knappt fyllde fem ark). Kanske kan man också dra in hans populära sammanfattning av sitt mytepos, ”Segersvärdet”, som han i ett brev till Reinhold Geijer 1883 karakteriserar som en ”mytologisk novell”. Novellen i fråga gick genom fyra nummer av *Ny svensk tidskrift* och omfattade där totalt 86 sidor.

Det verkar alltså som om alla Rydbergs ”noveller” uppfyller omfångskriteriet och får plats inom tioarksgränsen. Däremot håller de sig inte inom ett ”begränsat tidsavsnitt” – såväl *Singoalla* och *Djäkne* som *Segersvärdet* spelar över många år. – En följdfråga rör *Singoallas* fjärde upplaga (1894), som tack vare en luxuös formgivning lyckas spänna ut över 232 sidor i stor oktav. Som bekant var det först med denna upplaga som verket på allvar tog plats i bilden av Rydbergs författarskap; men omdefinierades det på samma gång till roman? Ett studium av recensionerna skulle kanske ge svaret.

Varia (forts.)

I förra numret av *Viktoriana* kom jag, på förekommen anledning, att nämna Rydbergs *Varia*, en samling texter – tidigare publicerade i tidskrifter, antologier, kalendrar etc. – som gavs ut på Albert Bonniers förlag 1894.

Nu, 120 år senare, ger Lotta Lotass ut en samling texter – tidigare publicerade i tidningar, tidskrifter och antologier – på Albert Bonniers förlag, under titeln *Varia*. De tjugoåtta bidragen har ordnats så, att det första som möter läsaren är ett långt citat ur dikten ”Livslust och livsleda”, använt som ett tidigt exempel på entropibegreppets genomslag (”Världsalltet nalkas sin eviga vila” o.s.v.). Det känns nästan som en hälsning. Och även om det bara är

slumpen som hälsar, så är det roligt när någon av Rydbergs mindre kända texter lyfts fram ur kulturarvsmassan. Tack för det, Lotta!

Bloggar och ikoner

I Mikael Mosessons [Rydbergsblogg](#) har man kunnat läsa om Hjalmar Söderbergs uppgörelse med sitt ungdomsytttrande om Rydberg som en "tänkare för seminarister", man har presenterats argument för att Rydbergs världsåskådning håller, och man har fått ett långt inlägg om Karin Boye och hennes kopplingar till Rydberg (illustrerat med nedanstående fina foto, färgkompletterat med datateknik).

Av Victor Svanbergs självbiografi *Leva för att leva* (1970) framgår att Boye inte bara hade beröringspunkter med Rydberg, utan också med Rydbergsforskningen. Utan henne hade kanske Svanberg aldrig gift sig och skrivit "Viktor Rydbergs lyriska genombrott" och där låtit Rydbergs beryktade novantik¹ hitta fram till en syntes med kristendomen, till på köpet en syntes som innebar "novantikens självövertvinnelse".

¹Victor Svanbergs *Novantiken i den siste atenaren* publicerades 1929. Ordet "novantik" betecknade åsikten att den klassiska grekiska kulturen stod högre än den kristna, men fungerade också som ett täckord för homosexualitet. Uppsatsen "Viktor Rydbergs lyriska genombrott" skrevs 1937.

För Karin berättade Victor att han skrivit *Novantiken i den siste atenaren* i egen sak. Som ett led i kampen, skulle man kanske kunna säga. Rydberg som vapen. Vilket jag påmindes om för några dagar sedan. Jag skulle tala inför RFSL:s seniorgrupp i Göteborg, och plötsligt kom ordföranden kånkande med en enorm Rydbergsbyst som ställdes bredvid projektorn och laptopen. Inte ens seniorerna hade sett den förut, så den hade tydligen stuvats undan i förrådet för rätt länge sedan. Sic transit gloria mundi.

Mimers korp m. m.

Utgivningen av Rydbergstexter på [Mimers bokförlag](#) förlag fortsätter. Nu senast ett antal elektroniska utgåvor av begränsat omfång och motsvarande pris. De flesta finns också med i Mimers pappersutgåva av *Varia – Den meliska Afrodite, Om Buddha återvände, Det forna Jönköping* och *En underbar man. Leonardo da Vinci*. Helt ny är *Korpen*, innehållande ”originaldikten på engelska, Viktor Rydbergs klassiska svenska översättning och en alternativ version av Carl Fredrik Peterson. Dessutom ges en kort historik över hur det gick till när dikten första gången gavs ut, skriven av Edgar Allan Poe-experten John H. Ingram” (allt enligt förlaget).

Järnet och Jönköping

I studien *Det forna Jönköping* (1880) hävdar Rydberg att järnhanteringen spelade en central roll i den medeltida stadens ekonomi. Tanken fick inte något genomslag bland fackhistorikerna, och mästern Gudmunds vapensmedja (i romanen) har betraktats som en anakronism. Inför stadens 730-årsjubileum – det första privilegiebrevet är från 1284 – har kommunen emellertid [lagt ut en länk](#) till en uppsats från 2009 som hävdar att Rydberg hade rätt.

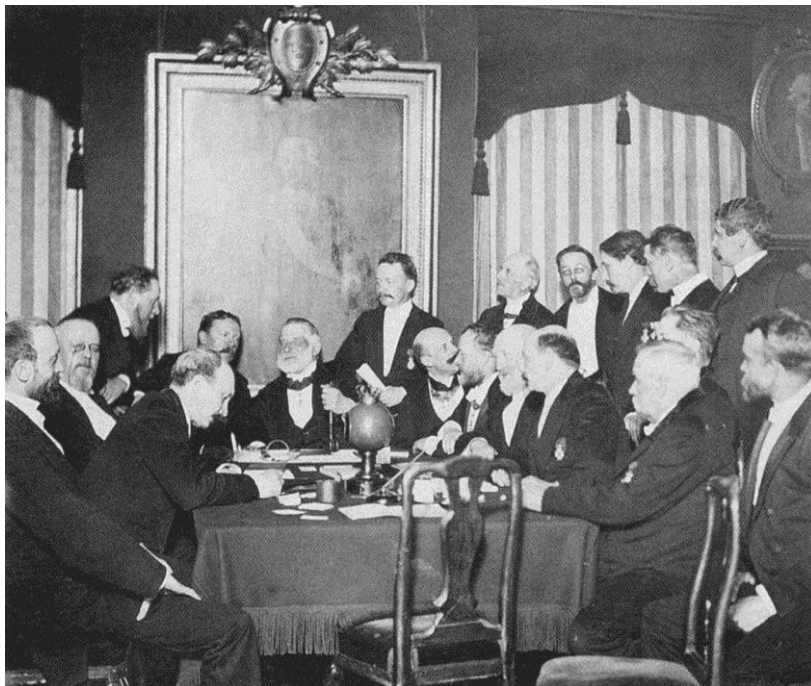
Det var järntillverkning som tillsammans med marknadsplatsen och säkert ett försvarsstrategiskt läge som skapade staden. Träkol från Barnarpstrakten och järn från Taberg och andra platser skulle användas och förädlas för martialiska ändamål i Jönköping.

Författaren, Linnea Kallerskog, är arkeolog vid Jönköpings läns museum.

Rydbergsbilden

Till den som har skall varda givet, en lag som även gäller kulturellt kapital. Med åren samlade sålunda Rydberg på sig medlemskap i de flesta svenska akademier, inklusive den för de Fria Konsterna. Vilket bland annat medförde att han (om än perifert) berördes den strid som utbröt mellan akademien och Konstnärarförbundet i slutet av 1880-talet. Något jag påminns om av den nyss utgivna boken om opponenternas ledare (*Karl Nordström. Konstnärernas konstnär*. Red. Anna Meister, Karin Sidén. Carlsson bokförlag, Prins Eugens Waldemarsudde 2014). På s. 99-114 skriver Eva-Lena Bengtsson om "Konstakademien i blåsväder" och visar bland annat detta foto, där Rydberg från vänster lutar sig mot akademiens vitskäggede preses, friherre Johan Nordenfalk (på den bortre kortsidan):

För nog är det väl Rydberg? Haken är att fotot har ansetts vara taget vid ett sammanträde i oktober 1895, en dryg månad efter hans död. Vilket, skriver Bengtsson, talar för att det är taget tidigare, eller att det inte är Rydberg vi ser. En slutsats som jag gärna håller med om.

För 150 år sedan

Den 30 mars 1864. Carl Simon Warburg, redaktör för nystartade *Svensk månadsskrift*, skriver till målarna August Malmström och Mårten Winge:

Tack för edra uppmuntrande ord om den "utmärkta" tidskriften. Ja den går skapligt nog och vi går på i ullstrumporna oförfärade som I sen. Den herrligaste Vittorio Rydberg – hvilken jag önskade I känden – håller för nästa häfte på med en charmant artikel om Medeltidens magi – icke utan sin betydelse för vår tid heller. Han gifver deruti de herrligaste vyer af himmelen och helvetet sådant som medeltidsmänniskorna tänkte det och

som nutidens rättrogna borde tänka det. Utom det att afhandlingen är förträfflig i stilen har den således äfven synnerligen rafflande [innehåll].

Några dagar senare berättar han för Sigfrid Wieselgren att aprilnumret skall innehålla

såsom piece de resistance början af en serie artiklar ”Medeltidens magi” af V. R., den första af dessa är herrlig men har blott det felet att ej vara färdig. Hvad V. R.s fiender än behaga påstå måste de dock medgifva att han står öfver dem alla i 1) konsten att tänka redigt, 2) i liflig fantasi, 3) i lärdom och 4) i förmågan att skrifva vacker svenska.

Och när numret – något försenat – väl kommit ut, så återkommer han till samma adressat: ”Hvad tyckte du om Vittorios afhandling [...] Var den icke vackert skrifven?” Ja, vad tycker ni? Den nyfikne kan finna texten på [Litteraturbanken](#).

Nya hjälpmedel

Litteraturbanken innehåller nu också elektroniska upplagor (i faksimil) av:

[Svensk litteraturhistorisk bibliografi intill år 1900](#)

[Svensk litteraturhistorisk bibliografi 1900-1935](#)

[Svensk litteraturhistorisk bibliografi 1936-1965](#)

De två senare bygger på tidskriften *Samlarens* årsbibliografier, medan den översta sammanställdes retrospektivt av bibliotekarien vid Uppsala universitetsbibliotek, Tore Hagström, under åren 1964-89. Jag träffade honom i början av min bibliotekariebana och minns hans raseri över den nya datoriserade katalogen, Libris. Kanske kände han det som en lisa att dra sig tillbaka till artonhundratalet. – Alla delarna är utgivna av

Rydbergsällskapets årsmöte

hålls i [Jönköping lördagen 12 april](#). Arkivhuset, forskarsalen, 14:00. Glöm inte bort det! Per Erik Ljung kommer att tala om Vilhelm Ekelund och Bengt Lidforss, två personer som också – fast på skilda sätt – hade kopplingar till Rydberg. Fast fokus kommer nog att ligga på deras relation till varandra – ”det stora experimentet”.

Viktoriana utkommer fyra gånger om året.
Redaktör: Tore Lund (tore.lund@telia.com)
som också ensam ansvarar för innehållet.